

Ja sam Sam (I am Sam)



„Ja sam Sam“ je priča o mentalno zaostalome ocu, koji stjecajem okolnosti mora sam odgajati svoju malu, izuzetno simpatičnu i pametnu djevojčicu Lucy (Dakota Fanning). Sama maestralno glumi Sean Penn, čija je transformacija u ovaj zahtjevni lik utoliko impresivnija, ukoliko se bolje poznaje njegov opus filmova, u kojima uglavnom glumi macho muškarce, sposobne prebiti pola grada ukoliko to situacija zahtijeva.

Glavni zaplet filma niče iz činjenice da je Sam osoba zaostala na razini sedmogodišnjeg djeteta, tako da njegov odnos sa Lucy neometano funkcionira dok je ona mala, ali kada Lucy krene u školu i kada mentalno i intelektualno dostigne i prestigne oca počinju problemi. S jedne strane, škola i socijalna služba inzistiraju na odvajanju djevojčice od oca jer on, navodno, nije više u stanju odgajati je, a s druge strane i Lucy, na svoj djetinji način, počinje uvidati poteškoće i svu kompliciranost njihove situacije, te doživljavati povremeno sramoćenje u društvu, koje takav odnos neizostavno sa sobom donosi. Lucy biva odvojena od oca i smještena kod jednog bračnog para bez djece, s ciljem da je, nakon konačne sudske odluke, koja treba biti donesena u roku od mjesec dana, usvoje. Tih mjesec dana borbe za Lucy, borbe protiv čitavog društva i sustava, borbe protiv samog sebe, vlastitog neznanja i inkompetencije predstavlja glavni dio filma. Sudski proces, proces oduzimanja njegove kćerkice, samo im služi kao pokazatelj i podsjećanje koliko je zapravo lijep taj njihov mali svijet.

U filmu Sam koristi prekrasni citat o roditeljstvu, originalno preuzet iz filma „Kramer protiv Kramera“, riječi kojima Dustin Hoffman, glavni protagonist toga filma, opisuje svoju ulogu oca i roditelja. Taj citat ne treba nikakvih objašnjenja i dopuna i govori mnogo više o biti roditeljstva nego kilometarski traktati o odgoju, a nemoguće ga je ne uočiti tijekom gledanja filma.

U tom filmu, Kramer pravi iste greške kao i većina roditelja u filmu „Ja sam Sam“. Gotovo svi roditelji većinu vremena provode ili na poslu, ili u razmišljanju o poslu, u razmišljanjima o odnosima sa bračnim partnerom, hobijima, prijateljima, poslovnim vezama i sl. tako da im djeca na kraju moraju „rezervirati termin“ da popričaju o onome što njih muči, a i kada taj dan osvane, uglavnom otkriju da nemaju o čemu pričati jer su se emocionalno toliko udaljili da nemaju gotovo ništa zajedničko. Takvi odnosi uglavnom predstavljaju dvoje ili više stranaca koji, eto, stjecajem bioloških i inih okolnosti kohabitiraju na istom mjestu, ali ne žive isti život. Na tom polju, Sam daleko nadmašuje sve ostale roditelje iz svoje okoline. Većina roditelja kaže da sve što rade rade zbog djece ali to je najčešće samo nominalno, a u stvarnosti najčešće mnogo drukčije, posebice gledano iz perspektive djeteta. Na kraju se postavlja pitanje, je li bitnije djetetu znati objasniti razlomke i/ili Napoleonova osvajanja ili ga saslušati i poduprijeti uvijek kada mu je to potrebno, a ne onda kada mi imamo slobodan termin za to.

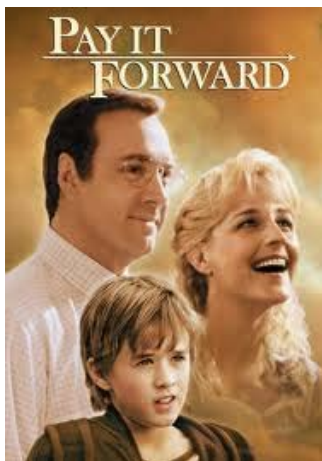
Samov karakter nikoga ne može ostaviti ravnodušnim. Kada vidite njegov lik, čovjeka koji se doslovno muči sa rečenicom od četiri jednostavne riječi, čovjeka čiji svijet je ograničen na njegovu obitelj, prijatelje i uži kvart, kako neupadljivo i bez intencije i pretencioznosti dijeli najdublje lekcije o životu i mudrosti ljudima čiji IQ skoro dvostruko prelazi njegov, htjeli ne htjeli morate se duboko



zamisliti. Život ipak nije tako kompliciran. Sve osnovne i bitne stvari u životu su tako jednostavne i lako dohvatljive, samo zahtijevaju svakodnevnu pažnju i angažman.

Postoji jedan prekrasan opis situacije iz jednog engleskog epa, kada se glavni junak budi u potpunom mraku, nakon nekog sukoba, pali baklju i ide istraživati taj svijet u kome se našao. Pisac tu situaciju opisuje tako da veli kako je svjetlo te baklje izgledalo tako sićušno u tom ogromnom mračnom svijetu, da je više isticalo veličinu i dubinu mraka oko njega nego što je zapravo služilo njemu za osvjetljavanje njegove stvarnosti. Na isti način se može opisati i *Samova* situacija. Njegova retardiranost ne samo da osvjetljava njega, nego je prikazana na tako maestralan način, da zapravo mnogo bolje i detaljnije oslikava promašenost života i poremećenost kriterija ljudi oko njega, ljudi koji su mu, navodno, nadmoćni u svakom pogledu. Na kraju se nameće zaključak da *Samova* „baklja“ mnogo bolje osvjetljava ovaj svijet nego „reflektori“ u rukama ljudi oko njega.

Šta to čini *Sama* tako mudrim? Kao što je već rečeno, *Sam* je zaostao u razvoju i „zapeo“ je u dobi od sedam godina. On zapravo predstavlja jedno veliko dijete od „sedam“ godina, dijete od koga se očekuje da se brine o drugom djetetu od stvarnih sedam godina, koje je, usput, jako inteligentno. I *Sam* to čini; on to čini na mnogo bolji način nego svi prikazani roditelji normalne i natprosječne inteligencije u filmu. Gdje je tajna? Tajna je u tome što je *Samov* svijet jako mali, ali on njime jako dobro vlada, sretan je u njemu i stopostotno mu je posvećen. *Samova* kćerka uvijek ima njegovu nepodijeljenu pažnju. Svi njeni problemi automatski postaju njegovi problemi, svi njeni projekti nužno postaju i njegovi projekti, sve njegove nade u budućnost su usklađene sa njenim nadama u budućnost. Koliko djece s „normalnim“ roditeljima se može pohvaliti time? Koliko djece može imati taj nepatvoreni osjećaj da su oni os oko koje se okreće taj mali svijet? *Samov* mali, ograničeni svijet ima samo jedno svjetlo, ima samo nekoliko stanovnika, ali oni uživaju nepodijeljenu *Samovu* pažnju i ljubav.



Taj pojam malog svijeta, koji mi svi sa sobom nosimo svaki dan, zaslužuje malo dodatne pažnje. Prekrasan primjer takvog svijeta je prikazan u filmu „Proslijedi dalje“ (*Pay it forward*), gdje jedan jedanaestogodišnji dječak, kao svoj pokušaj popravljavanja svijeta u kome živi, dolazi na ideju da učini tri velike, nesebične usluge ljudima oko sebe, kojima je potrebna pomoć. Jedini uvjet je da oni njemu ni na koji način ne „vraćaju dug“ nego da korisnici tih njegovih „usluga“ isto učine za neke druge tri osobe iz svoje okoline. Kako kaže taj dječak, potrebno je mnogo pažnje i uživljanja u tuđe probleme da bi uopće spoznali što to njima treba i što je to, što će ih usrećiti. I tako se broj nesebičnih, altruističnih usluga ljudima oko njih progresivno povećava što neizmerno popravља taj mikrosvijet oko njega. Unatoč svim raspređanjima o globalnom selu svi mi ipak živimo u našem malom svijetu naše obitelji, naših prijatelja, poznanika i ljudi koje slučajno sretnemo. A to nije nikakvo globalno selo, nikakav planetarni sustav, nikakav apstraktni ogromni svijet, već uvijek relativno mali broj ljudi koje mi činimo sretnijima ili nesretnijima i koji nas čine sretnijima ili nesretnijima. Uopće nije bitno je li taj naš mali svijet smješten u višemilijunskom Londonu ili u gradiću od nekoliko tisuća stanovnika. Gdje god da smo, opet ćemo biti sretni ili nesretni i opet ćemo donositi radost ili tugu, tom svom malom svijetu obitelji, prijatelja, poznanika i ljudi koje slučajno sretnemo.



U Samovu svijetu, vladar tog svijeta, Sam, stopostotno vjeruje svakoj osobi dok mu ona ne dokaže suprotno. Čak i tada, on pokušava pronaći opravdanje za neprikladno ponašanje jer ne želi živjeti u svijetu u kojem vlada nepovjerenje. Za Sama je svatko a priori dobar, dok mu se ne dokaže suprotno. U njegovom malom svijetu svi moraju neprestano doprinosti da taj svijet bude topliji i ugodniji za život. Način na koji Sam kontrolira taj svoj

mali svijet, način na koji ga on svakodnevno aktivno oblikuje prema gore navedenim principima, je zadivljujući i nemoguće ga je dostojno prepričati a da se ljepota originalne cjeline ne pokvari. Još je impresivniji način na koji Sam potiče ljude oko sebe da rade to isto, ljude koji su višestruko pametniji i sposobniji od njega. Pred sam kraj filma, Samova odvjetnica Rita, prelijepa i uspješna žena (koju glumi Michelle Pfeiffer), priznaje Samu da ju je strah da je od njihove suradnje ona mnogo više profitirala nego on, što bi po svim kriterijima „normalnosti“ trebalo biti apsurdno, ali nije. Dapače, to je u filmu tako prirodno prezentirano i dokazano da je nemoguće ne zamisliti se nad tim. Ukoliko jedanaestogodišnji dječak iz filma „Prosljedi dalje“ i Sam, mentalno zaostali čovjek, prepun ljubavi i poštovanja za ljude oko sebe, mogu toliko izmijeniti svoju neposrednu okolinu postavlja se opravdano pitanje zašto to ne čine i, navodno, normalni i odrasli ljudi oko njih!

Svako daljnje seciranje filma bilo bi izlišno, jer sve što vrijedi u njemu je zapravo dubina osjećaja, atmosfera i jednostavnost. Nisu potrebne nikakve akademske rasprave za njegovo razumijevanje nego samo dva sata koja ćete moći neometano posvetiti ovome filmu. Samo osigurajte sebi dva sata bez ometanja, udoban ležaj i, za one emotivnije, poneku maramicu i to će biti dva sata koja će se višestruko isplatiti. Ovo važi čak i ako ste gledali film u neadekvatnim uvjetima (uz prekide, ometanja i sl.) jer, kao i za sve bitne i posebne stvari u životu, potrebno je samo malo inicijalnog truda s vaše strane da osigurate pogodne uvjete a za sve ostalo tu je Mastercard. Uh, oprostite, potkrala se greška – za sve ostalo pobrinuo se redatelj filma, jer intelektualna, refleksivna i emotivna nagrada neizostavno slijede.



B.M.